

Verkiezingsmanifest 2023

Digitale oplossingen voor grote uitdagingen

Hoe digitalisering kan bijdragen aan het oplossen van de grote vraagstukken van de 21^e eeuw.

Inhoudsopgave

Manifest 2023: Digitale oplossingen voor grote uitdagingen	3
De visie van de digitale sector in het kort	5
1. Arbeidsmarkttekort & ongelijke digitale vaardigheden	8
2. Werk vanuit Europa aan globale uitdagingen als cybersecurity & artificiële intelligentie	15
3. Een solide infrastructuur is noodzakelijk voor digitale en duurzame transitie	19
4. Een toegankelijke digitale overheid met effectief toezicht	22
5. Een sterke economie kan alleen met een goed ondernemingsklimaat	25

Manifest 2023: Digitale oplossingen voor grote uitdagingen

Nederland scoort al jaren goed op internationale ranglijsten van gedigitaliseerde landen. Dit is een uitgangspunt om trots op te zijn, mogelijk gemaakt door een goed opgeleide beroepsbevolking en innoverend bedrijfsleven. Maar deze uitgangspositie staat steeds meer onder druk, onze arbeidsproductiviteit valt stil¹. Nederland investeert minder dan andere landen in nieuwe technologieën als artificiële intelligentie (AI). Terwijl deze sleuteltechnologie een belangrijke bijdrage gaat leveren bij grote transitie en alle maatschappelijke uitdagingen. Het arbeidsmarkttekort voor ICT'ers is groot en loopt verder op, met de huidige trend zal dit neerkomen op een tekort van 300.000 ICT'ers in 2030². En terwijl ouderen niet altijd meekomen in de gedigitaliseerde ontwikkelingen, laten we nog steeds toe dat kinderen zonder goed onderwijs in digitale geletterdheid van school komen. Dit moet en kan allemaal veel beter.

Digitalisering is zelden een doel op zich, maar het is onderdeel van de oplossing voor praktisch alle grote uitdagingen waar Nederland voor staat. Toch kan digitalisering niet als gegeven worden beschouwd. Het gaat niet vanzelf goed. Het is een transitie die vraagt om een evenwichtige samenwerking tussen markt en overheid. De introductie, uitwerking en inpassing van digitale oplossingen vraagt om een brede visie met diepgang. De discussies rondom AI tonen de noodzaak aan om te komen tot een aanpak die maatschappelijke waarborgen biedt en tegelijk innovatie op wereldniveau mogelijk maakt.

“Om ook in de toekomst een welvarend land te blijven, moeten er de komende jaren forsere investeringen plaatsvinden dan tot nu toe is voorzien, zowel publiek als privaat. Het gaat om investeringen in kennis en innovatie, in onderwijs, in digitalisering en nieuwe technologieën, in infrastructuur en niet in de laatste plaats in de verduurzamingsopgaven waar Nederland (en de rest van de wereld) voor staat.”

SER-Advies Sociaal-economisch beleid 2021-2025³

Er wordt te makkelijk aangenomen dat de potentie van digitalisering benut kan worden. Maar de kansen van digitalisering zijn alleen te grijpen als we het de aandacht geven die het nodig heeft. Aandacht in de vorm van onderwijs, onderzoek, bedrijvigheid en oog voor maatschappelijke impact van technologie. Juist dit vraagt om investeringen in scholing van primair tot beroepsonderwijs,

¹ Rapport 'Perspectief op de Nederlandse Economie' (juni 2023) -

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/06/30/bijlage-ezk-perspectief-op-de-nederlandse-economie-rapport-juni-2023>

² Zie berekening op laatste pagina: <https://www.nldigital.nl/wp-content/uploads/2023/05/Brief-aan-Tweede-Kamer-digitale-banen.pdf>

³ “Zekerheid voor mensen, een wendbare economie en herstel van de samenleving” <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2021/sociaal-economisch-beleid-2021-2025.pdf>

investeringen in expertise door om- en bijscholing, onderzoek aan hbo's en universiteiten en heel veel publiek-private en cross-sectorale samenwerkingen.

De digitale transitie raakt de gehele maatschappij. Niet in de laatste plaats door een breed arbeidsmarkttekort, dat bovendien door vergrijzing nog verder zal toenemen in alle sectoren. Met minder mensen meer werk verzetten ("productiviteitsverhoging") is daarvoor één van de belangrijke oplossingsrichtingen in de zorg, transport, bouw, en vele andere sectoren. Digitalisering en automatisering zijn onmisbaar voor deze maatschappelijke en economisch essentiële sectoren. Maar om deze oplossingen te kunnen uitwerken zijn ICT'ers nodig die ze ontwerpen en bouwen, implementatieconsultants om ze in te voeren in organisaties, helpdeskmedewerkers ter ondersteuning, datacentrummedewerkers die ze laten draaien in de cloud en cybersecurity-experts voor de beveiliging. Bovendien hebben alle medewerkers meer digitale vaardigheden nodig bij het gebruik. Dit gaat niet vanzelf en vereist een brede visie en aanpak.

In dit manifest geeft NLdigital, als vertegenwoordiger van de digitale sector, onze visie op wat nodig is. Hoe we economische en maatschappelijke problemen kunnen oplossen, hoe we tekorten kunnen inlopen, hoe we de ontwikkeling van AI in goede banen kunnen leiden en hoe transities naar duurzaam en digitaal zorgen voor de besparingen die Nederland nodig heeft. De productiviteit moet omhoog om met minder werkenden hetzelfde werk te blijven doen en onze welvaart op peil te houden. We moeten ons hard blijven maken voor de eengemaakte interne markt, en daarom moet Europese wetgeving goed geïmplementeerd worden. Onze digitale infrastructuur vereist continu onderhoud en Nederland moet een wereldwijde digitale leider blijven door te blijven pleiten voor een open economie gebaseerd op strategische autonomie.

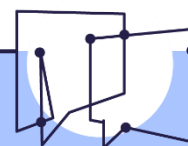
De visie van de digitale sector in het kort

1. Arbeidsmarkttekort & ongelijke digitale vaardigheden

Nederland kent een breed arbeidsmarkttekort, maar in geen beroepsgroep wordt dat tekort zo sterk gevoeld als in de ICT. Dit betreft inmiddels een zeer brede groep beroepen: van degene die ICT inrichten en gebruiken, tot degene die het ontwerpen en het bouwen. Omdat deze ICT-beroepen in alle sectoren zitten, raakt dit niet alleen de digitale sector, maar leidt dit overal tot vertraging waar juist versnelling nodig is. Bovendien is het in de huidige samenleving voor iedereen van cruciaal belang om over de juiste digitale vaardigheden te beschikken: van primair onderwijs tot pensioengerechtigden. We zijn ervan overtuigd dat iedereen dezelfde kansen verdient en daar kan vanuit onze sector veel aan bijgedragen worden. Deze uitdaging is breed en heeft geen eenvoudige oplossingen, daarom komt dit hoofdstuk met meerdere stukjes voor het leggen van deze puzzel.

- De ontwikkeling van Nederland is afhankelijk van meer ICT'ers
- Geef iedereen een gelijke kans op een ICT-carrière
- Transitie vragen om een wendbare beroepsbevolking
- Bereid de toekomstige generatie voor op de digitale wereld
- Laat leraren de kansen van digitalisering in de klas benutten
- Stel digitale apparaten in het onderwijs beschikbaar voor elke leerling
- De digitale samenleving moet voor iedereen toegankelijk zijn

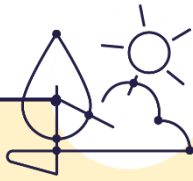

2. Werk vanuit Europa aan globale uitdagingen als cybersecurity & AI

De Europese Unie toont zich leidend op het vlak van regelgeving en vastleggen van waarden in technologische ontwikkeling. De invoering van de Avg liet zowel de voor- als nadelen hiervan zien. We stelden een wereldwijde standaard die innovatie op privacy aanjaagde, maar onduidelijkheden en onzekerheden in de wetgeving werkten verlamdend. De EU laat op het vlak van cybersecurity en AI zien wederom deze voortrekkersrol te willen pakken. De grote wetten die er op dit vlak aankomen, maken zorgvuldige en heldere implementatie noodzakelijk. En daarbij ook begeleiding van organisaties. Hier moet de overheidsinzet dan ook op gericht worden.

- Draag actief bij aan EU-wetgeving en implementeer deze zorgvuldig
- De cybervolwassenheid moet omhoog door effectieve regelgeving. Voorkom papieren tijgers
- Veiligheid op internet is een voorwaarde, sterke encryptie is een noodzaak
- Zoek de balans tussen kansen en uitdagingen voor AI

3. Een solide infrastructuur is noodzakelijk voor digitale en duurzame transitie

Nederland heeft één van de beste digitale infrastructuren ter wereld. Dat geeft ons een voorsprong die we niet voor lief kunnen nemen: investeringen en onderhoud zijn van levensbelang om deze positie te behouden. Bovendien stelt het Nederland in staat om voorop te lopen in de enorme kansen die er liggen voor de combinatie van digitaal & duurzaam. Door de combinatie van deze maatschappelijke transitie te zoeken maken we van deze uitdagingen onze grootste kracht richting de toekomst.

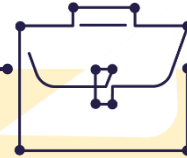
- Digitalisering is cruciaal voor verduurzaming
- Ruim baan voor de digitale infrastructuur
- Iedereen moet digitaal mee kunnen doen

4. Een toegankelijke digitale overheid met effectief toezicht

De overheid is de grootste speler binnen digitalisering in Nederland. Ze omvat de inzet van digitale oplossingen, de dienstverlening aan burgers en bedrijven, is toezichthouder en investeerder in kennisontwikkeling. De overheid kan volgend zijn of leidend met de eigen inzet en ontwikkeling van de digitale overheid. Maar wij hebben grote zorgen bij een overheid die nog deels draait op legacy-systemen uit de jaren '70 en grote stappen te zetten heeft op het vlak van veiligheid en toegankelijkheid. De overheid kan hierin voor zichzelf en de maatschappij een rol pakken door toezicht en kennisontwikkeling in te richten op samenwerking, met handhaving als laatste escalatie.

- Een slimme digitale overheid met de burger centraal
- Totaaloverzicht Tweede Kamer verbeterd, overzicht kabinet blijft versnipperd
- Geef toezichthouders en cybersecuritycentrum de middelen om hun werk goed en constructief te doen

5. Een sterke economie kan alleen met een goed ondernemingsklimaat

Nederland is groot geworden met een sterke open kenniseconomie. Deze staat echter steeds meer onder druk. De regeldruk neemt verder toe en is voor veel bedrijven een steeds grotere kostenpost, de arbeidsmarktkrapte is de grootste rem op groei van bedrijven en gedateerde regelgeving zorgt voor onnodige overhead. Wij onderstrepen de noodzaak van veel van de regelgeving die eraan komt, maar de begeleiding van organisaties en impact van regelgeving moet in ogenschouw genomen blijven worden. En waar mogelijk moet de regelgeving omlaag.

- Versterk het vestigingsklimaat en innovatieklimaat
- De Nederlandse economie kan niet zonder open houding naar de wereld
- Pas wetgeving aan op digitale ontwikkelingen

1. Arbeidsmarkttekort & ongelijke digitale vaardigheden

Nederland kent een breed arbeidsmarkttekort, maar in geen beroepsgroep wordt dat tekort zo sterk gevoeld als in de ICT⁴. Dit betreft inmiddels een zeer brede groep beroepen: van degene die ICT inrichten en gebruiken, tot degene die het ontwerpen en het bouwen. Omdat deze ICT-beroepen in alle sectoren zitten, raakt dit niet alleen de digitale sector, maar leidt dit overal tot vertraging waar juist versnelling nodig is. Bovendien is het in de huidige samenleving voor iedereen van cruciaal belang om over de juiste digitale vaardigheden te beschikken: van primair onderwijs tot pensioengerechtigden. We zijn ervan overtuigd dat iedereen dezelfde kansen verdient en daar kan vanuit onze sector veel aan bijgedragen worden. Deze uitdaging is breed en heeft geen eenvoudige oplossingen, daarom komt dit hoofdstuk met meerdere stukjes voor het leggen van deze puzzel.

De ontwikkeling van Nederland is afhankelijk van meer ICT'ers

De arbeidsmarkt is oververhit en werkgevers komen steeds moeilijker aan werknemers. De beroepsgroep ICT'ers is zelfs de beroepsgroep met de grootste arbeidsmarktcrapte⁵. Het tekort aan ICT'ers werkt ook sterk door buiten de ICT-sector; tweederde van de ICT'ers is werkzaam in een andere sector. Zo heeft de overheid zelf al een tekort van duizenden ICT'ers⁶ en wordt de verbetering van de ICT binnen de Belastingdienst beperkt door de arbeidscrapte⁷.

De ontwikkeling van ons land is dus erg afhankelijk van meer ICT'ers. Het Actieplan Groene en Digitale Banen⁸ is een goede opzet om dit tekort tegen te gaan. Het is dan ook van groot belang dat een volgend kabinet dit plan gaat uitwerken in samenwerking met de ICT-sector. Zo moet er een landelijke wervingscampagne komen om kinderen te enthousiasmeren voor een carrière in de ICT. Dit wordt breed gesteund in de Tweede Kamer, getuige de aangenomen motie van Kröger en Boutkan⁹. Daarnaast is het cruciaal dat het mensen makkelijker wordt gemaakt om zich te laten omscholen tot ICT'er. Daarom moeten innovatieve ICT-opleiders, zoals Codam en Make IT Work, een prominentere plek krijgen in het onderwijsaanbod met bijbehorende steun om landelijk op te schalen. De motie die Amhaouch en van den Brink¹⁰ hierover indienden werd met grote meerderheid aangenomen. Verder moeten we buitenlands talent blijven aantrekken om de arbeidscrapte tegen te gaan. Hier besteden we in hoofdstuk 5 aandacht aan.

Om ruimte te maken voor meer ICT'ers moeten werkgevers ook anders gaan aannemen. Mensen moeten geselecteerd worden op hun vaardigheden en niet puur op hun initiële diploma's. Stimuleer daarom skills-gericht aannemen door snelle ontwikkeling en invoering van het skillspaspoort¹¹. De

⁴ <https://www.werk.nl/arbeidsmarktinformatie/dashboards/spanningsindicator> (kies voor "Beroepen")

⁵ <https://www.werk.nl/arbeidsmarktinformatie/dashboards/spanningsindicator>

⁶ <https://www.agconnect.nl/artikel/onderzoek-tekort-aan-iters-raakt-nederlandse-overheid-hard>

⁷ <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2023D27696>

⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/02/03/inzet-op-arbeidsmarktcrapte-in-de-klimaat-en-digitale-transitie-het-actieplan-groene-en-digitale-banen>

⁹ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2023Z11732&did=2023D27912>

¹⁰ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2023Z11734&did=2023D27915>

¹¹ <https://www.tno.nl/nl/newsroom/2022/01/skillspaspoort-oplossing-arbeidsmarkt/>

overheid moet hierin zelf het voortouw nemen en strenge opleidingseisen loslaten voor vacatures bij de Rijksoverheid (bij gemeenten gaat dit beter¹²).

Ook in de digitale sector zijn er veel zzp-ers actief. Het is van belang bij de verdere modernisering van het arbeidsmarktbeleid oog te houden voor de positie van zzp-ers en hun opdrachtgevers. Denk hierbij aan duidelijke en werkbare regels met betrekking tot de rechtspositie/verhouding. Ook dient er aandacht te zijn voor de mogelijkheid van een sociaal vangnet voor zzp-ers. Denk aan verzekeringen of pensioen.

Wat adviseert NLdigital?

- Zorg dat kinderen al vanaf jonge leeftijd geënthousiasmeerd worden voor een studie- en carrièrekeuze in de ICT.
- Vergroot de zijinstroom van ICT'ers door meer ruimte te geven aan om- en bijscholing. Hou oog voor de positie van ZZP-ers.
- Stimuleer werkgevers om mensen aan te nemen op basis van vaardigheden in plaats van op reguliere, initiële diploma's. Dit begint bij de Rijksoverheid zelf.

Hoe is dit te bereiken?

- Stel geld beschikbaar voor een overheids campagne om kinderen te enthousiasmeren voor een studie en carrière in de ICT.
- Stel middelen beschikbaar voor het landelijk opschalen van innovatieve ICT-opleiders zoals Codam en Make IT Work.
- Zorg voor snelle ontwikkeling en invoering van het skillspaspoort en werk aan een structuur om werkgevers anders te laten aannemen. Ook moet de Rijksoverheid bij de eigen vacatures de strenge opleidingseisen loslaten.

Geef iedereen een gelijke kans op een ICT-carrière

Op dit moment is slechts 19% van de werknemers in de digitale sector vrouw¹³. Dit is onder het Europese gemiddelde en dit moet en kan anders. Economische Zaken heeft immers als doel gesteld dat het percentage vrouwen in de ICT 50% moet zijn in 2030¹⁴. Iedereen verdient namelijk dezelfde kans en daarom moet er voldoende aandacht besteed worden aan een diverse en inclusieve ICT-sector. Het zorgt niet alleen voor meer kansgelijkheid, maar ook voor meer innovatie en verbeterde bedrijfsresultaten¹⁵. Een publiek-private win-win situatie dus.

¹² <https://www.ad.nl/utrecht/van-mbo-tot-universiteit-iedereen-mag-solliciteren-op-deze-utrechtse-vacature-dat-doen-we-voor-het-eerst~a8d05ba9/>

¹³ <https://www.taskforcediversiteit.nl/nieuws/percentage-vrouwen-in-nederlandse-techsector-zakt-onder-europees-gemiddelde/>

¹⁴ <https://www.agconnect.nl/artikel/ministerie-van-ezk-en-nldigital-willen-50-vrouwen-it-2030>

¹⁵ <https://www.taskforcediversiteit.nl/>

De eerste stappen zijn al gezet door de invoering van concrete wet- en regelgeving om diversiteit en inclusie te stimuleren. Zo geldt sinds 2022 het ingroei quotum in de top¹⁶ en is begin 2023 de 'EU Pay Directive' aangenomen, ten behoeve van gelijke beloning tussen mannen en vrouwen¹⁷. Er is in de afgelopen jaren namelijk nog te weinig vooruitgang geboekt en dergelijke wet- en regelgeving in landen als Duitsland en het Verenigd Koninkrijk laat zien dat dit daadwerkelijk voor versnelling zorgt.

Het is echter essentieel dat bedrijven goed geïnformeerd worden over desbetreffende wet- en regelgeving en weten waar ze naartoe kunnen bij mogelijke vragen of onduidelijkheden. We zien te vaak dat bedrijven wel willen, maar niet weten hoe ze de handschoen moeten oppakken als het gaat om diversiteit en inclusie. Door als overheid hierin te helpen komen we daadwerkelijk tot een inclusieve ICT-sector met meer diverse instroom, doorstroom en behoud van werknemers. Zorg daarom voor een centrale plek om bedrijven tijdig te informeren over implementatie van wet- en regelgeving. Daarnaast is het belangrijk dat er heldere definities komen, zodat bedrijven weten waar ze aan moeten voldoen. Hiervoor is afstemming op Europees niveau nodig. Zo krijgt iedereen uiteindelijk dezelfde kans.

Wat adviseert NLdigital?

- Zorg voor een centrale plek om bedrijven tijdig te informeren over de implementatie van diversiteits- en inclusie-wet- en regelgeving.
- Zorg voor heldere definities op het gebied van diversiteit en inclusie, zodat bedrijven weten waaraan ze moeten voldoen. Ook helpt dit bij het meten en vergelijken van bedrijven binnen de sector.

Hoe is dit te bereiken?

- Stel middelen beschikbaar voor een centrale organisatie om bedrijven tijdig te informeren over de implementatie van diversiteit en inclusie wet- en regelgeving.
- Definieer heldere diversiteits- en inclusie-definities op Europees niveau.

Transities vragen om een wendbare beroepsbevolking

Nederland heeft te maken met een afnemende productiviteitsgroei, vergrijzing en een aantal grote transities. Dit vraagt veel van de huidige en toekomstige beroepsbevolking. Daarbij hebben we iedereen nodig. Daarom moeten we inzetten op een cultuur van investeringen in een Leven Lang Ontwikkelen (LLO-investeringen). Het vorige Kabinet heeft met de STAP-regeling een eerste stap gezet met een landelijke infrastructuur voor Leven Lang Ontwikkelingen. Door zeer abrupt te stoppen met deze regeling is bijna de volledige dekking voor LLO-beleid weggevallen. Dit tij moet worden gekeerd. Doe dit door publieke middelen te investeren in individuele leerrechten voor elke burger. Dit stelt elk individu in staat te blijven investeren in LLO en maakt de beroepsbevolking wendbaar en

¹⁶ <https://www.ser.nl/nl/thema/diversiteitsportaal/inhoud-wet>

¹⁷ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/04/24/gender-pay-gap-council-adopts-new-rules-on-pay-transparency/>

weerbaar. Het leerrecht is gekoppeld aan een individu en kan aangewend worden binnen verschillende banen en sectoren. De publieke leerrechten zijn zo een aanvulling op een eventueel aanbod vanuit de werkgevers.

Het is hiervoor belangrijk om bestaande adviezen en onderzoeken te gebruiken, zoals die van de commissie Borstlap en onderzoeksbureau SEO¹⁸. Deze onderzoeken laten zien dat de publieke investeringen een positief rendement hebben. Ga niet opnieuw achter de tekentafel zitten, want het is nu tijd voor actie.

Wat adviseert NLdigital?

- Investeer vanuit publieke middelen in individuele leerrechten voor elke burger.

Hoe is dit te bereiken?

- Volg de adviezen van de commissie Borstlap en onderzoeksbureau SEO op. Maak vaart met de opvolging van de motie van der Lee¹⁹.
- Maak hiervoor publieke middelen vrij die zorgen voor een structurele borging van de dekking, bijvoorbeeld door indexering.

Bereid de toekomstige generatie voor op de digitale wereld

Om de toekomstige generatie klaar te maken voor de wereld van morgen is het cruciaal dat ze leren omgaan met de digitale wereld. Digitale geletterdheid is daarom terecht opgenomen als basisvaardigheid voor het hernieuwde curriculum voor het primair en voortgezet onderwijs. Echter, er wordt in de politiek nu al een aantal jaar gesteggeld over de invoering hiervan, waardoor de vertraging blijft oplopen. Nederland loopt inmiddels achter op een groot aantal Europese lidstaten. Dit gaat ten koste van het potentieel van onze kinderen. Dit moet stoppen en daarom moet digitale geletterdheid zo snel mogelijk worden doorgevoerd in het nieuwe curriculum. Om leraren te helpen bij de introductie van dit nieuwe curriculum is een aanvullende financiering in het primair en voortgezet onderwijs noodzakelijk.

Zo leren kinderen niet alleen belangrijke digitale vaardigheden die ze nodig hebben in hun studerende en werkende leven, maar ook hoe ze bijvoorbeeld veilig omgaan met sociale media en hun online privacy. Verder speelt het uitblijven van digitale geletterdheid kansenongelijkheid in de kaart. Kinderen die vanuit huis geen toegang hebben tot digitale middelen, of niet geleerd wordt hoe hiermee om te gaan, lopen tegen een maatschappelijke achterstand aan²⁰.

¹⁸ <https://www.seo.nl/publicaties/kosten-en-baten-van-het-toekennen-van-leerrechten-aan-de-nederlandse-beroepsbevolking/>

¹⁹ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2023D23499&did=2023D23499>

²⁰ <https://ecp.nl/achterstandsl leerlingen-raken-digitaal-achterop/>

Wat adviseert NLdigital?

- Zorg dat digitale geletterdheid als basisvaardigheid zo snel mogelijk in het primair en voortgezet onderwijs wordt geborgd en uitgerold. Ondersteun, investeer, faciliteer en maak gebruik van bestaande structuren en samenwerkingen.

Hoe is dit te bereiken?

- Zorg dat het wetgevingstraject om digitale geletterdheid door te voeren als basisvaardigheid zo snel mogelijk uitgevoerd wordt.
- Stel extra middelen beschikbaar aan het expertisecentrum Digitale Geletterdheid waarbij een samenwerking van publieke en private sector cruciaal is en handelen vanuit publieke waarden centraal staat.

Laat leraren de kansen van digitalisering in de klas benutten

Een essentieel element in de doorvoering van digitale geletterdheid is dat leraren goed uitgerust zijn met digitale vaardigheden. Wie als leraar immers zelf niet digitaal vaardig is, zal het een grote uitdaging vinden om leerlingen dat wel te maken. Het is daarom essentieel dat leraren in hun opleiding zowel kennis als vaardigheden over technologie opdoen. Dit standpunt wordt gesteund door demissionair minister Dijkgraaf. In zijn brief over digitalisering in het funderend onderwijs aan de Tweede Kamer benadrukt hij dat het van groot belang is dat 'de leraar kan vertrouwen op eigen digitale vaardigheden'²¹. Hierin stelt Dijkgraaf ook dat digitale geletterdheid onderdeel moet worden van de lerarenopleiding. Het is dan ook aan een volgend kabinet hier werk van te maken en dit door te voeren, zodat iedereen digitaal goed uitgerust is en dezelfde kansen krijgt.

Wat adviseert NLdigital?

- Maak digitale geletterdheid officieel onderdeel van de lerarenopleiding.

Hoe is dit te bereiken?

- Door integratie van digitale geletterdheid in de lerarenopleiding.

Stel digitale apparaten in het onderwijs beschikbaar voor elke leerling

In de klaslokalen van vandaag zijn digitale lesmaterialen en apparaten essentieel geworden om leerlingen te onderwijzen. Het is daarom belangrijk dat digitale lesmaterialen op een juiste manier ingericht worden. Als dit goed gebeurt, zorgt het gebruik van digitale lesmaterialen naast traditionele

²¹ Aandachtig digitaliseren in het funderend onderwijs: kwaliteit voor iedere leerling met menselijkheid als kompas - https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2023Z13171&did=2023D31302

lesmaterialen voor veel verbeteringen in het onderwijs. Leerlingen kunnen immers gepersonaliseerde les ontvangen en het biedt tal van mogelijkheden voor nieuwe onderwijsvormen²². De integratie van digitale leermiddelen veroorzaakt ook zorgen, zoals de druk op sociale interactie en ongelijke toegang tot digitale middelen. Er moet daarom zorgvuldig gekeken worden naar de juiste integratie van digitaal lesmateriaal waarbij het waarborgen van publieke waarden het uitgangspunt is.

Om ervoor te zorgen dat elk kind toegang heeft tot een digitaal apparaat op school, moet de overheid leerlingen gratis voorzien van digitale apparaten op school. Zo wordt kansenongelijkheid tegengegaan en stelt het scholen in staat om uniform les te geven. Immers vergemakkelijkt het het lesgeven als leerlingen over eenzelfde apparaat beschikken. Om dit te realiseren moeten digitale apparaten zoals laptops en tablets onder de Wet Gratis Schoolboeken (WGS) vallen. In mei 2020 werd de motie Westerveld²³, die dit opriep, met een overgrote meerderheid in de Kamer gesteund (147/150 stemmen). De kosten van €100 miljoen per jaar waren echter een stap in de weg voor het Kabinet, maar gezien de groeiende impact van digitalisering op onze maatschappij is het van groot belang dat dit budget door een volgend kabinet wel wordt vrijgemaakt. Het is hierbij belangrijk te benoemen dat dit gaat om aanvullende financiële middelen op het budget van de WGS en niet om bestaand budget voor de WGS hiervoor in te zetten. Zo blijft de huidige financiering voor het ontwikkelen van lesmateriaal intact en zorgt het extra geld voor een digitaal apparaat voor elke leerling. Zo krijgt elke leerling dezelfde kansen.

Hierbij moeten scholen aangemoedigd worden om digitale apparaten voor leerlingen zo in te richten dat alleen vooraf bepaalde applicaties en/of functionaliteiten kunnen worden geïnstalleerd en gebruikt. Zorg dus voor gelijke digitale toegang voor elke leerling vanuit een waarde gedreven benadering: duurzaam en toegankelijk, waarbij de privacy gewaarborgd is.

Wat adviseert NLdigital?

- Zorg dat bij de integratie van digitaal lesmateriaal in het onderwijs publieke waarden het uitgangspunt zijn.
- Zorg dat elke leerling gelijke toegang heeft tot digitale apparaten door gratis digitale apparaten te laten vallen onder de Wet Gratis Schoolboeken.

Hoe is dit te bereiken?

- Neem het verstrekken van gratis digitale apparaten zoals laptops en tablets aan leerlingen op in de Wet Gratis Schoolboeken. Doe dit door aanvullende financiële middelen hiervoor vrij te maken, zodat het niet ten koste gaat van het bestaande budget voor het ontwikkelen van lesmateriaal.

²² <https://www.rathenau.nl/nl/digitalisering/naar-hoogwaardig-digitaal-onderwijs>

²³ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2020D17322&did=2020D17322>

De digitale samenleving moet voor iedereen toegankelijk zijn

Nederland kent helaas ook een grote groep mensen die nog niet meekomt met de digitale transitie. De focus ligt vaak op hoe goed we het relatief doen ten opzichte van andere landen, maar we mogen niet vergeten hoeveel mensen desondanks nog niet mee kunnen komen. Er zijn vele factoren die daarbij meespelen: van analfabetisme en digibetisme, tot gebrek aan digitale middelen.

Digitalisering kan alleen slagen als we iedereen meekrijgen. Er is dus blijvende inzet hierop nodig. We moeten enerzijds de efficiëntie omarmen die te behalen is met digitale hulpmiddelen, maar anderzijds ook toegankelijkheid bewaken voor iedereen.

NLdigital is trots op de inzet die we samen met ministeries en de Alliantie Digitaal Samenleven hebben gedaan in het project Allemaal Digitaal²⁴. Door tweedehands apparatuur aan te bieden kunnen jong en oud aan de slag waar middelen een beperking vormden.

Wat adviseert NLdigital?

- Blijf aandacht houden voor en investeren in de mensen die niet mee kunnen komen.

Hoe is dit te bereiken?

- Zorg voor onderwijs in digitale vaardigheden van jong tot oud. Geen kind meer van school zonder de noodzakelijke vaardigheden, en geen volwassene die geen ondersteuning kan krijgen.
- Blijf de toegankelijkheid van overheidsapplicaties verbeteren, deze moeten altijd bruikbaar zijn voor mensen met een beperking.
- Zet de bewezen aanpak van Allemaal Digitaal door om tweedehands apparatuur beschikbaar te maken voor mensen die daar de middelen niet voor hebben.

²⁴ <https://www.allemaal-digitaal.nl/>

2. Werk vanuit Europa aan globale uitdagingen als cybersecurity & artificiële intelligentie

De Europese Unie toont zich leidend op het vlak van regelgeving en vastleggen van waarden in technologische ontwikkeling. De invoering van de Avg liet zowel de voor- als nadelen hiervan zien. We stelden een wereldwijde standaard die innovatie op privacy aanjaagde, maar onduidelijkheden en onzekerheden in de wetgeving werkten verlamdend. De EU laat op het vlak van cybersecurity en AI zien wederom deze voortrekkersrol te willen pakken. De grote wetten die er op dit vlak aankomen, maken zorgvuldige en heldere implementatie noodzakelijk. En daarbij ook begeleiding van organisaties. Hier moet de overheidsinzet dan ook op gericht worden.

Draag actief bij aan EU-wetgeving en implementeer deze zorgvuldig

De Europese Unie kent een ambitieuze digitale strategie. Dit decennium moet het digitale decennium van Europa worden. Europa wil haar digitale soevereiniteit versterken en zelf de norm bepalen, dit doet Brussel door zich te focussen op de thema's data, technologie en infrastructuur.

Duidelijk is dat Europa zich als regulerende macht heeft laten gelden de afgelopen jaren. De Europese wet-en-regelgevingstrein lijkt net op stoom te zijn gekomen. En hoewel velen denken dat in het digitale domein geen regels gelden, is het tegendeel waar. In een relatief korte tijd is de digitale sector één van de meest gereguleerde sectoren geworden. Denk aan regels op het gebied van privacy, marktmacht, uitingen op sociale-media-platforms en recent nog AI en cybersecurity. Het is goed dat we in Europa een ambitieuze digitale koers varen. We moeten echter waken voor overregulering en specifiek nationale implementaties van Europese regelgeving die innovatie remt.

Digitalisering stopt niet aan de grens en internationale en Europese samenwerking is noodzakelijk om te komen tot werkende oplossingen. Waar Nederland in het verleden vaak een afwachtende rol aannam in Brussel zien we dat de afgelopen jaren is gekozen voor een steeds actievere houding. Het is van essentieel belang dat een volgend kabinet van Europese samenwerking prioriteit maakt. Want alleen in, en samen met, de Europese Unie kan Nederland betekenisvol beleid maken.

Wat adviseert NLdigital?

- Goede en effectieve regulering die niet tot onwerkbaar regeldruk leidt. Nederland moet als grondlegger van de Europese interne markt deze ook in het digitale domein blijven bewaken.

Hoe is dit te bereiken?

- Maak van Europese samenwerking prioriteit. Zet in op implementatie van EU-wetgeving en zorg dat deze helder, uitvoerbaar en eenvoudig is voor bedrijven die hiermee te maken krijgen.
- Maak bij implementatie van wetgeving duidelijk hoe om te gaan met overlap. Met de vele digitale wetten uit de EU ontstaan er nu met name voor de digitale sector vaak terreinen waar meerdere wetten van toepassing zijn. Kortom, gebruik wat er is.

De cybervolwassenheid moet omhoog door effectieve regelgeving, voorkom papieren tijgers

Waar cybersecurity lang te weinig aandacht heeft gehad, brengt Europa daar nu verandering in en komt er in korte tijd een golf aan nieuwe wetgeving aan. De vernieuwde Netwerk en Informatiebeveiliging Richtlijn (NIS2) en de Cyber Resilience Act (CRA) gaan eisen stellen aan afnemers, dienstverleners en producten. Tezamen met meer specifieke wetten als de DORA (financiële sector) en CER (vitale bedrijven) komt er een web aan eisen op het vlak van cybersecurity. NLdigital ziet de noodzaak hiervan in en steunt de inzet achter deze wetten dan ook van harte.

Tegelijk maken we ons ook grote zorgen over de behapbaarheid en effectiviteit. Deze wetgeving moet uitvoerbaar blijven voor het mkb. Een belangrijk principe is dat iedereen die al voldoende veilig is dit met weinig werk moet kunnen aantonen. Deze wetgeving zou alleen meer werk moeten opleveren voor degenen die niet voldoende maatregelen hebben. Het kan niet de bedoeling zijn dat iedere startup en mkb'er een volledige compliance-afdeling nodig heeft. Dan zal het ontstaan van nieuwe innovatieve bedrijven in Nederland onmogelijk worden. Alleen de grote bedrijven kunnen dan nog aan alle regels voldoen. Daarom moet de overheid inzetten op eenvoudig uitvoerbare toetsing voor deze wetgeving voor het mkb, en op de begeleiding van deze bedrijven. Daarnaast moeten processen zo eenvoudig mogelijk gemaakt worden, bijvoorbeeld wanneer een incident onder verschillende wetten meerdere meldingen vereisen zou dit in één keer moeten kunnen.

Tot slot blijft samenwerking tussen alle stakeholders op cybersecurity de sleutel tot succes. Er is alleen vooruitgang wanneer afnemers, aanbieders en wetgever samen optrekken met echte veiligheid als uitgangspunt. Geen van deze partijen kan dit eenzijdig afdwingen en er bestaan geen one-size-fits-all oplossingen voor cybersecurity. De fusieorganisatie die uit het Nationaal Cybersecurity Centrum (NCSC) en het Digital Trust Center (DTC) moet worden gevormd zou op dit vlak een positie als onafhankelijke autoriteit moeten ontwikkelen.

Wat adviseert NLdigital?

- Het niveau van cybersecurity moet snel omhoog door eisen behapbaar en uitvoerbaar te maken voor bedrijven van iedere omvang.

Hoe is dit te bereiken?

- Toets of nieuwe wet- en regelgeving uitvoerbaar is voor alle bedrijven, specifiek voor het mkb en startups.
- Zorg voor begeleiding van kleinere bedrijven en niet-digitale bedrijven bij de uitvoering van deze wetgeving (via zowel de toezichthouder als het DTC en NCSC).
- Zet in op samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven en tussen bedrijven uit verschillende sectoren (alle "ketenpartners" in het gebruik) om te komen tot cybersecuritystandaarden die effectief en uitvoerbaar zijn voor iedereen.

Veiligheid op internet is een voorwaarde, sterke encryptie is een noodzaak

De kracht van het internet is dat het ons allemaal met elkaar in verbinding brengt. Dit is tegelijk ook het grote risico. Nog nooit eerder in de geschiedenis konden meer dan 3 miljard mensen zo eenvoudig en snel contact leggen. Dit betekent echter ook dat het aantal potentiële aanvallers nog nooit eerder zo groot was. Encryptie is de reden dat we op internet veilig kunnen communiceren, veilig informatie kunnen opslaan en onze gegevens kunnen uitwisselen. Van gesprekken met je geliefde, online bankzaken tot onze gezondheidsdata. Het is van essentieel belang voor onze maatschappij, onze economie en de betrouwbaarheid van digitale oplossingen dat we encryptie blijven versterken en geen stappen zetten deze te verzwakken.

De afgelopen periode was de motie Van Raan²⁵ een zeer positieve stap vooruit. Nederland heeft zich gecommitteerd aan het sterk en veilig houden van onze communicatie door encryptie te versterken in plaats van te verzwakken. Tegelijk zien we een zoektocht naar muizenpaadjes hier omheen. Wij hebben grote zorgen over de ontwikkelingen rondom client-side scanning. Hiermee dreigt de veiligheid die encryptie biedt ondermijnd te worden. De motie Van Ginneken²⁶ moet onverkort uitgevoerd worden. Tot slot moet Nederland erop voorbereid zijn dat kwantumcomputers de bestaande encryptie zouden kunnen breken. Dit vraagt tijdige voorbereiding op post-kwantum encryptie.

Wat adviseert NLdigital?

- Zet in op een veilig internet door encryptie te versterken en geen omwegen te zoeken om deze te ondermijnen.

Hoe is dit te bereiken?

- Doe onderzoek naar het effect van kwantumcomputers op de veiligheid van encryptie.
- Blijf het belang van encryptie verdedigen voor een veilig internet, verzwak en ondermijn dit niet.
- Voer de motie Van Ginneken uit en spreek je uit tegen de plannen van sommige EU-lidstaten om client-side scanning te verplichten.

Zoek de balans tussen kansen en uitdagingen voor AI

De mogelijkheden van AI zijn enorm. Het zal levens gaan redden in bijvoorbeeld de zorg en in het verkeer. Het zal onze productiviteit verhogen en is misschien wel de enige oplossing om onze welvaart en ons welzijn te behouden in een samenleving waarbij steeds minder werkenden steeds meer ouderen moeten onderhouden. Bij alle maatschappelijke uitdagingen en grote transities kan AI een bijdrage leveren. Tegelijkertijd moeten we de mogelijke negatieve kanten minimaliseren. Het

²⁵ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2022Z13711&did=2022D28243>

²⁶ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2023Z07239&did=2023D17019>

Europees Parlement heeft ingestemd met de AI-Act. Dat is verregaande regelgeving waarmee de EU vooroploopt in de wereld, met verschillende niveaus van regulering van AI. Een simpel algoritme voor voorraadbeheer heeft minder regulering dan gezichtsherkenningsoftware. In Nederland hebben we inmiddels een algoritmeregister, een waakhond en regelmatig debatten in de kamer over AI. Ook vanuit de techsector zelf wordt al lang nagedacht over de eigen verantwoordelijkheid als het gaat om AI. Veel techbedrijven hebben uitgebreide responsible AI guidelines, modellen en systemen.

Wat adviseert NLdigital?

- Zoek de juiste balans tussen regelgeving en innovatie. Deze kunnen hand in hand gaan.

Hoe is dit te bereiken?

- Zorg dat Nederland als één van de eersten de nieuwe EU AI Act implementeert, zonder extra nationale koppen. Maak verder gebruik van bestaande privacy- en securitywetgeving om AI in goede banen te leiden. Zorg er daarbij wel voor dat de kosten voor naleving voor bedrijven hanteerbaar blijven. Zeker het mkb dreigt hoge kosten te moeten maken: 4 ton om aan de EU AI act te voldoen.
- Installeer een Nationale Raad voor Technologie²⁷ waar overheid, wetenschap, bedrijfsleven en andere belangenorganisaties samen komen om brede maatschappelijke discussies te voeren over de impact van technologie. Nu is dat bijvoorbeeld AI maar denk ook aan kwantumtechnologie in de nabije toekomst.
- Investeer in EU-verband grootschalig in de ontwikkeling van AI-technologie alsook in de toepassing van AI. Nederland kan koploper worden door AI in te zetten op de grote transitie (klimaat, arbeidsmarkt, energie, mobiliteit, zorg, onderwijs).
- Zorg dat de onderliggende foundation models (waarop AI-tools gebouwd kunnen worden) zoveel mogelijk open beschikbaar en toegankelijk zijn voor wetenschappelijk onderzoek en om nieuwe modellen op te bouwen. Deze aanpak maakt dat bias, fouten en discriminatie sneller gevonden en opgelost worden.

²⁷ De WRR adviseerde recent nog een AI-Raad. Een goed idee dat naar onze mening zelfs nog breder getrokken kan worden. <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2021/11/11/opgave-ai-de-nieuwe-systeemtechnologie>

3. Een solide infrastructuur is noodzakelijk voor digitale en duurzame transitie

Nederland heeft één van de beste digitale infrastructuren ter wereld. Dat geeft ons een voorsprong die we niet voor lief kunnen nemen: investeringen en onderhoud zijn van levensbelang om deze positie te behouden. Bovendien stelt het Nederland in staat om voorop te lopen in de enorme kansen die er liggen voor de combinatie van digitaal & duurzaam. Door de combinatie van deze maatschappelijke transitie te zoeken maken we van deze uitdagingen onze grootste kracht richting de toekomst.

Digitalisering is cruciaal voor verduurzaming

Het duurzame energiesysteem van de toekomst is digitaal. Alle sectoren – behalve wellicht paradoxaal de digitale sector zelf – staan voor de transitie van fossiele naar duurzame energie. Dit betekent een grote toename van elektriciteit die duurzaam zal worden opgewekt. Ook de groei van de digitale infrastructuur zelf – denk aan de netwerken, datacenters en masten voor mobiele communicatie - vraagt om energie en ruimte.

Het huidige elektriciteitsnet kan de sterke groei van het variabele aanbod uit duurzame bronnen nu al niet aan en de grootste groei moet nog komen. Naast het stimuleren van innovatieve digitale oplossingen zijn de juiste prikkels nodig om bedrijven en burgers aan te zetten om slimmer met hun (moment van) energieverbruik om te gaan.

Onze ambitie is dat Nederland in 2030 de meest vooruitstrevende duurzame digitale infrastructuur in de wereld heeft. Om onze goede uitgangspositie op het gebied van duurzame digitalisering te behouden zijn een goed vestigingsklimaat en nieuwe vormen van samenwerking nodig tussen de sector en de overheid. Met een integraal plan Duurzame Digitalisering en de Nationale Coalitie Duurzame Digitalisering²⁸ werkt de overheid samen met de sector en kennisinstellingen toe naar een klimaatneutrale en circulaire digitale sector die koploper is in Europa.

Wat adviseert NLdigital?

- Pak de duurzaamheidstransitie en de digitale transitie aan als twin transitions²⁹, ze hebben elkaar nodig en versterken elkaars effect wanneer dit goed aangepakt wordt.

Hoe is dit te bereiken?

- Zet bij de energietransitie in op slimme sturing met digitale toepassingen, pak hier als Nederland een koploper rol in.
- Doe onafhankelijk onderzoek naar de vervangingsbesparing van digitale oplossingen.

²⁸ <https://coalitieduurzamedigitalisering.nl/>

²⁹ https://joint-research-centre.ec.europa.eu/jrc-news-and-updates/twin-green-digital-transition-how-sustainable-digital-technologies-could-enable-carbon-neutral-eu-2022-06-29_en

Ruim baan voor de digitale infrastructuur

Een nieuw kabinet moet regie nemen en een heldere toekomstvisie op de digitale infrastructuur formuleren met ambitie. Dat betekent ook erkenning voor de ruimte die inpassing van de digitale infrastructuur vraagt. Ook de cloudinfrastructuur in datacenters hoort daarbij. Ze zijn een cruciaal onderdeel van onze digitale transitie. Deze digitale infrastructuur vereist voortdurende private investeringen. Voor dergelijke investeringen is voorspelbaarheid van beleid en regelgeving essentieel. Nederland moet een wereldwijde digitale leider blijven door te blijven pleiten voor een open economie die gebaseerd is op strategische autonomie.

Het verleden biedt geen garantie voor de toekomst. Nederland raakt door het uitblijven van de 3,5 GHz frequentieveiling voor 5G steeds verder achterop. Om niet nog verder achterop te raken is het noodzakelijk dat een nieuw kabinet regie neemt en een heldere toekomstvisie formuleert. Een volgend kabinet zal deze inhaalslag topprioriteit moeten maken door een zorgvuldige veiling van de 3,5 GHz frequentie te faciliteren en zich tijdig voor te bereiden op de komst van 6G.

Wat adviseert NLdigital?

- Maak van de digitale infrastructuur topprioriteit zodat Nederland weer koploper wordt.

Hoe is dit te bereiken?

- Een nieuw kabinet moet regie nemen en een heldere toekomstvisie op de digitale infrastructuur formuleren met ambitie. Dat betekent ook erkenning voor de ruimte die inpassing van de digitale infrastructuur vraagt.
- Zorg voor voldoende spectrum voor nieuwe technologie zoals 6G.

Iedereen moet digitaal mee kunnen doen

Nederland is met een zeer hoge dekkingsgraad koploper. Door een voortvarende en efficiënte uitrol van netwerken met zeer hoge capaciteit van >1Gbps, zoals bijvoorbeeld glasvezelnetwerken of hybride glasvezel-coax netwerken, kunnen we deze positie versterken. Dit vraagt om harmonisatie van beleid.

Nederland telt nog steeds 19.000 adressen in de buitengebieden die niet aangesloten zijn op snel vast internet. Deze woonadressen kunnen door hun ongunstige ligging niet op commerciële basis door de markt worden ontsloten. Om ook deze inwoners te voorzien in snel internet is publieke staatsteun van € 160 miljoen nodig.

In de huidige maatschappij zijn we meer dan ooit aangewezen op digitale technologie om te leren, werken, solliciteren en contact te hebben met anderen. Nederland moet streven naar een digitale samenleving waarin iedereen mee kan blijven doen en zich betrekken en veilig voelt. Vanuit de sector zijn belangrijke initiatieven gestart zoals Allemaal Digitaal. Iedereen moet mee kunnen in de steeds

verder digitaliserende samenleving. Dit vraagt naast sector initiatieven om ambitieus beleid van een volgend kabinet.

Wat adviseert NLdigital

- Nederland moet streven naar een digitale samenleving waarin iedereen mee kan blijven doen en zich betrokken en veilig voelt.

Hoe is dit te bereiken

- Zorg voor een efficiënte uitrol van netwerken met zeer hoge capaciteit door harmonisatie van dit beleid.
- Maak digitaal meedoen prioriteit door te komen met ambitieus beleid.

4. Een toegankelijke digitale overheid met effectief toezicht

De overheid is de grootste speler binnen digitalisering in Nederland. Ze omvat de inzet van digitale oplossingen, de dienstverlening aan burgers en bedrijven, is toezichthouder en investeerder in kennisontwikkeling. De overheid kan volgend zijn of leidend met de eigen inzet en ontwikkeling van de digitale overheid. Maar wij hebben grote zorgen bij een overheid die nog deels draait op legacy-systemen uit de jaren '70 en grote stappen te zetten heeft op het vlak van veiligheid en toegankelijkheid. De overheid kan hierin voor zichzelf en de maatschappij een rol pakken door toezicht en kennisontwikkeling in te richten op samenwerking, met handhaving als laatste escalatie.

Een slimme digitale overheid met de burger centraal

Binnen de eigen organisatie kan de overheid niet zonder digitalisering. Het is een gezamenlijk belang van overheid en de digitale sector om de overheid efficiënter en effectiever te maken. Maar daarbij mag de menselijke maat niet uit het oog worden verloren. Publieke waarden moeten centraal staan bij de dienstverlenende overheid. Er liggen grote kansen om als overheid meer te doen met minder. De overheid vist net als de digitale sector in een te kleine vijver aan digitaal talent. Om de Nederlandse overheid nummer één in Europa in dienstverlening te maken, vragen we van het kabinet de volgende activiteiten.

Wat adviseert NLdigital?

- Zorg voor een flexibele overheid die slim gebruikt maakt van technologie waarbij de burger centraal komt te staan

Hoe is dit te bereiken?

- Zet in op het gebruik van arbeidsbesparende technologie. De inzet van AI en cloud-technologie zal de arbeidsproductiviteit van de overheid sterk verbeteren.
- Zorg voor de juiste kaders voor de inzet van AI bij de overheid. Neem de EU AI Act als leidraad en plaats geen nationale koppen op Europese regelgeving.
- Maak een actieplan om legacy-systemen bij de overheid te upgraden en vervangen. De dienstverlening van de overheid is in gevaar als dit niet rigoureus wordt aangepakt, de Belastingdienst toont dit al aan³⁰. Op dit moment gaat 70% tot 80% procent van de ICT-budgetten naar onderhoud en beheer, waardoor te weinig ruimte is voor innovatie.
- Start een strategische dialoog met de digitale sector over samenwerking en eerlijke verdienmodellen.
- Blijf investeren in een goede samenwerking met de markt, zoals de ICT Markttoets. Zet de huidige Digitaliseringsagenda en de iStrategie door.

³⁰ <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/06/27/stokoud-kwetsbaar-inefficiënt-het-omzetbelastingstelsel-kraakt-aan-alle-kanten-a4168340>

Totaaloverzicht Tweede Kamer verbetert, overzicht kabinet blijft versnipperd

Met de oprichting van de commissie van Digitale Zaken in de Tweede Kamer is een grote stap gezet in het politieke bewustzijn over digitalisering. Dit najaar zou er bij Prinsjesdag tevens de eerste ministerie-overstijgende begroting digitalisering moeten liggen. We zien dat het bestaan van deze commissie zorgt voor meer kennis en aandacht voor dossier-overstijgende digitale uitdagingen.

Tegelijk constateren we ook dat dit in het kabinet nog minder zichtbaar is. Wij pleiten ervoor om de rol van coördinerend bewindspersoon voor digitalisering in een volgend kabinet te beleggen bij de minister van Economische Zaken. Het afgelopen kabinet begon met een gezamenlijke ambitie, maar deze viel uiteindelijk uiteen in een Nederlandse Cybersecurity Strategie, de Strategie Digitale Economie en de Werkagenda Waardengedreven Digitalisering. Deze stukken gaven geen blijk van echte samenhang of coördinatie, enkele onderlinge verwijzingen daargelaten.

Daarom pleiten wij ervoor om in een volgend kabinet de minister van Economische Zaken verantwoordelijk te maken als coördinerend bewindspersoon. Bij dit ministerie is een meer algemeen overzicht op zowel de kansen als uitdagingen dat past bij digitalisering als technologie die onze economie en maatschappij zal blijven transformeren. Het zal altijd een overstijgend dossier blijven met vanuit het ministerie van Binnenlandse Zaken een focus op de digitale overheid en democratie, vanuit Justitie & Veiligheid een focus op cybersecurity en daarnaast nog vele andere specifieke gebieden als onderwijs, mobiliteit en zorg. Als een volgend kabinet het onderwerp van digitalisering echt wil coördineren dan moet dit belegd zijn bij een bewindspersoon die een zetel heeft in de ministerraad, en een ministerie dat een eveneens brede blik op dit thema heeft.

Wat adviseert NLdigital?

- De coördinatie en samenhang op digitalisering moet veel beter, met name vanuit het kabinet.
- Werk aan digitalisering vanuit een brede maatschappelijke blik die de kansen en uitdagingen in goed evenwicht beziet.

Hoe is dit te bereiken?

- Maak de minister van Economische Zaken coördinerend minister op digitalisering.
- Blijf vanuit de Tweede Kamer werken aan verbetering van het overzicht op dossier-overstijgende digitale thema's, zoals door het maken van een begroting digitalisering die de digitale uitgaven van alle ministeries in kaart brengt.

Geef toezichthouders en cybersecuritycentrum de middelen hun werk goed en constructief te doen

De rol van de verschillende toezichthouders en het cybersecuritycentrum (de fusie van NCSC & DTC) zal de komende jaren alleen maar groter worden. Met de grote hoeveelheid digitale Europese wetgeving (AVG, NIS2, CRA, DSA, DMA, etc.) krijgen al deze organisaties een steeds grotere

verantwoordelijkheid. Maar de omvang van de verantwoordelijkheid zien we niet terug in de omvang van deze organisaties. Onze vrees is dat dit steeds vaker tot grote vertraging en onzekerheid zal leiden wanneer deze organisaties niet afdoende capaciteit hebben om hun taken uit te voeren.

Toezichthouders bereiken het meeste wanneer zij organisaties begeleiden om het beter te doen. Met die aanpak wordt een hogere mate van conformiteit bereikt dan bij het handhaven van het wettelijke minimum. De Rijksinspectie Digitale Infrastructuur (voorheen: Agentschap Telecom) heeft laten zien met deze aanpak sterke resultaten te behalen. De ervaring met huidige toezicht van de Autoriteit Persoonsgegevens is echter dat de capaciteit eigenlijk al tekortschiet voor directe handhaving, waardoor er te weinig ruimte is voor die begeleiding. Wij roepen op om deze organisaties de coöperatieve werkwijze als opdracht mee te geven en hun budget toereikend te maken om dit goed uit te voeren.

Wat adviseert NLdigital?

- Geef toezichthouders en cybersecuritycentrum voldoende slagkracht om hun wettelijke taken uit te voeren op constructieve en effectieve wijze.

Hoe is dit te bereiken?

- Breng in beeld welke taken de toezichthouders hebben, hoeveel capaciteit ze daarvoor hebben en of dat haalbaar is. Breng tevens in kaart welke taken blijven liggen.
- Geef toezichthouders de expliciete opdracht niet alleen te handhaven, maar juist ook vooraf te begeleiden voor een positiever en groter effect.

5. Een sterke economie kan alleen met een goed ondernemingsklimaat

Nederland is groot geworden met een sterke open kenniseconomie. Deze staat echter steeds meer onder druk. De regeldruk neemt verder toe en is voor veel bedrijven een steeds grotere kostenpost, de arbeidsmarktkrapte is de grootste rem op groei van bedrijven en gedateerde regelgeving zorgt voor onnodige overhead. Wij onderstrepen de noodzaak van veel van de regelgeving die eraan komt, maar de begeleiding van organisaties en impact van regelgeving moet in ogenschouw genomen blijven worden. En waar mogelijk moet de regelgeving omlaag.

Versterk het vestigingsklimaat en innovatieklimaat

Zoals hiervoor eerder aangegeven staat Nederland er in internationaal perspectief nog goed voor. Maar er zijn ook zorgen. De aantrekkelijkheid van ons ondernemingsklimaat, voor zowel nationale als internationale bedrijven, loopt terug. In 2021 al sprak ondernemersvereniging VNO-NCW en MKB-Nederland samen met een groot aantal partijen haar zorgen uit³¹. De conclusie van het manifest; wil Nederland aantrekkelijk blijven dan is er op zes fronten actie nodig: een goede leefomgeving, een goed opgeleide beroepsbevolking, kennis en innovatie van wereldklasse, excellente verbindingen binnen Nederland en met het buitenland, een strategisch industriebeleid, en een betrouwbare en voorspelbare overheid. Deze oproep staat nog steeds als een huis. Ook tijdens het laatste Kabinet is geprobeerd aan tal van fiscale knoppen te draaien met grote onzekerheid voor het bedrijfsleven tot gevolg.

Wat adviseert NLdigital

- Het bedrijfsleven is gebaat bij stabiliteit en voorspelbaarheid. Helaas ontbrak het daaraan in afgelopen jaren. Dit geldt voor zowel het nationale als het internationale bedrijfsleven. Alleen in een gunstig vestigings- en innovatieklimaat groeien startups naar scaleups en unicorns.

Hoe dit te bereiken?

- Nederland kan niet zonder internationaal talent op alle niveaus (van programmeurs tot raad van bestuur). De aftopping van de 30% regeling moet worden teruggedraaid om Nederland aantrekkelijk te houden voor senior leiderschapsposities.
- De WBSO en de innovatiebox zijn cruciaal voor het innovatieklimaat. Deze regelingen moeten toegankelijk blijven, juist ook voor digitale bedrijven.
- Internationaal talent is echt cruciaal voor Nederland. De Nederlandse taaleis voor buitenlandse studenten in het hoger onderwijs moet niet ingevoerd worden voor ICT-opleidingen. Veel van deze studenten worden door bedrijven aan Nederlandse universiteiten geworven³².

³¹ <https://www.vno-ncw.nl/nieuws/toenemende-zorgen-over-nederlands-vestigingsklimaat>

³² <https://www.nldigital.nl/news/taaleis-hoger-onderwijs-dreigt-tekort-aan-iters-verder-te-vergroten/>

- Nederland heeft behoefte aan internationaal talent, dus zorg voor voldoende betaalbare woningen, betaalbare of gratis kinderopvang, onderwijs van hoog niveau en een goed aanbod van internationale scholen.

De Nederlandse economie kan niet zonder open houding naar de wereld

Er is steeds vaker discussie over de autonomie van Nederland en de EU op het vlak van digitalisering. Deze discussie is echter complexer dan puur alleen waar een digitaal product fysiek draait, of waar deze ontwikkeld wordt. De Nederlandse economie kenmerkt zich door een historisch open houding: nieuwe ontwikkelingen worden omarmd en snel eigen gemaakt door een goed opgeleide beroepsbevolking. We gebruiken en ontwikkelen door op producten en diensten die elders ontstaan zijn, en die bieden we vervolgens ook weer elders aan. Ons terugtrekken achter de (Europese) dijken zou innovatie tegenhouden en onze eigen exportpositie saboteren. Het belemmert Nederlandse koplopers in hun handel met het buitenland.

Gelukkig maakt techniek heel veel meer oplossingen mogelijk dan simpelweg productie en opslag naar Nederlandse bodem halen. Om zowel autonomie na te streven als een open economie te behouden is een inventarisatie nodig van de waarden en waarborgen die Nederland en de EU vereisen. Op basis van die waarden en waarborgen zouden er vervolgens open kennisuitwisseling en handel mogelijk moeten zijn. Dat wordt ook wel een open strategische autonomie genoemd.

Wat adviseert NLdigital?

- Blijf als Nederland binnen de EU een pleitbezorger voor een strategisch open economie.

Hoe is dit te bereiken?

- Breng in kaart welke waarden en waarborgen noodzakelijk zijn, en stel die vast in EU-verband.
- Maak gebruik van internationale open standaarden waar mogelijk en zet in op de ontwikkeling daarvan waar die ontbreken. Lever als Nederland een actieve rol in de totstandkoming van deze standaarden.
- Ontwikkel handreikingen voor (lagere) overheden en mkb hoe zij deze waarden en waarborgen in de praktijk kunnen toepassen zodat ook zij de kansen van een open economie kunnen grijpen.

Pas wetgeving aan op digitale ontwikkelingen

Digitale ontwikkelingen zorgen voor disruptie. De mediasector is daar een goed voorbeeld van. Analoge dragers van beeld en geluid zijn eerst gedigitaliseerd en vervolgens bijna volledig vervangen door streamingtechnologie. Dit heeft de noodzaak voor het heffen van een thuiskopieervergoeding (de

vergoeding die een koper betaald voor het maken van een kopie van auteursrechtelijk beschermd werk) bijna volledig weggenomen. Toch blijft de heffing op digitale apparaten jaar na jaar hoog. Per jaar wordt er circa € 40 mln. aan heffing geïnd. Dat is niet uit te leggen. De tarieven van de Thuiskopieheffing worden vastgesteld in een overleg tussen auteursrechthebbenden en producenten en importeurs van consumentenelektronica. NLdigital vertegenwoordigt producenten van laptops en smartphones en aanbieders van cloudopslag in het overleg. We zitten al jaren in een complete patstelling waarbij meningsverschillen via de rechter uitgevochten worden. De huidige regeling is op. De hoogte van de heffing sluit niet meer aan bij het mediagebruik in het huidige streamingtijdperk.

De consument is uiteindelijk het slachtoffer. In het ergste geval betaal je drie keer: één keer voor het abonnement op je streamingdienst, één keer heffing op de smartphone waarmee je streamt en dan nog extra opslag omdat die smartphone automatisch een back-up maakt in de cloud. Dat heeft niets meer te maken met geleden schade. Het lijkt zoeken naar manieren om geld te blijven innen terwijl de schade lang niet meer zo groot is als vroeger.

Wat adviseert NLdigital?

- Inventariseer voortdurend welke wetgeving door digitale ontwikkelingen aangepast moet worden.
- Herzien de huidige thuiskopieregeling en baseer de heffing op de daadwerkelijke schade die rechthebbenden ondervinden. Hou daarbij rekening met de nieuwe verdienmodellen van rechthebbenden die er dankzij digitale technologie zijn gekomen (zoals streaming).

Hoe is dit te bereiken?

- Pleit in Europa voor herziening van auteursrechtenrichtlijn op het gebied van de thuiskopievergoeding.
- Laat een onafhankelijk advies opstellen los van belanghebbenden en de stichting Thuiskopie over de reëel geleden schade, en voer een nieuwe regeling in op basis van dat advies.

Over NLdigital

Een sterke digitale sector, een toekomstbestendig Nederland.

NLdigital is een collectief van ruim 650 bedrijven die de digitale transformatie mogelijk maken. Van wereldwijde spelers tot start-ups op zolderkamers – en alles er tussenin. We zijn de kern van de digitale economie. We zijn concurrenten en partners. Bouwen voort op elkaars infrastructuur, hardware en software. We leveren gezamenlijk de producten en diensten die andere bedrijven nodig hebben om te digitaliseren. We geloven dat digitale technologie Nederland beter kan maken. En we werken samen om dat voor elkaar te krijgen.

